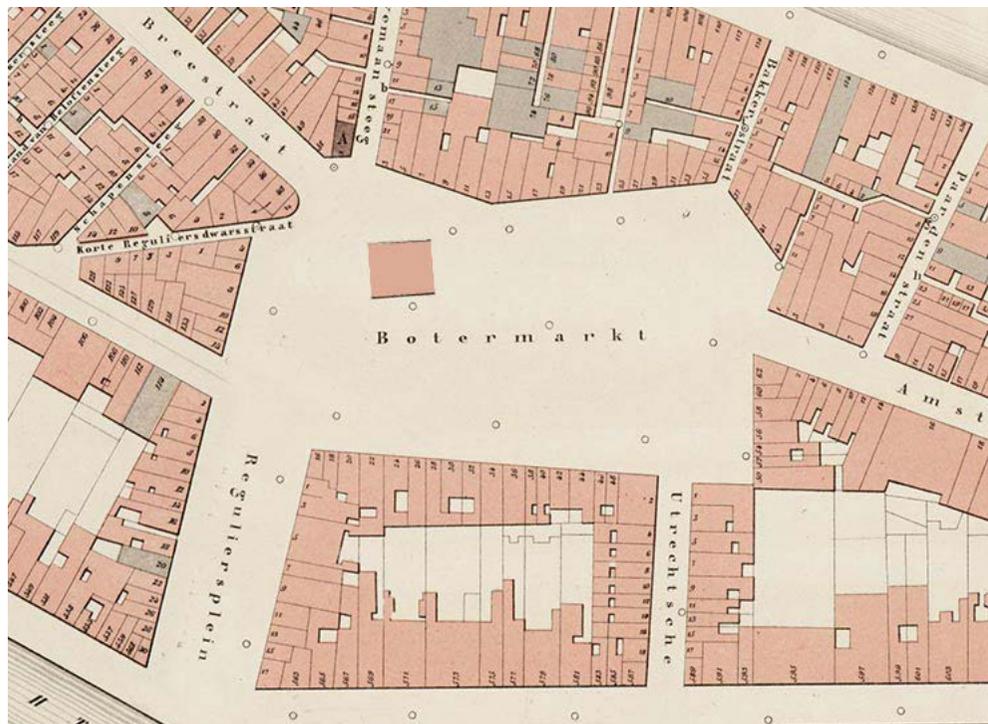

Week 02 - Rembrandtplein (1900)

Om te lezen hoe de Botermarkt geworden was tot wat de quizfoto weergeeft zou u de [voorgeschiedenis](#) moeten lezen. Dat hier nog eens herhalen voert te ver. Door steeds maar weer wijzigen van bestaande plannen en wisselingen in het gebruik van het plein was een rommelige ruimte ontstaan. Rommelig in vorm, rommelig in het dagelijks gebruik en rommelig qua bebouwing rondom het plein. Vanaf 1850 werden in de Raad plannen gemaakt om de Botermarkt eens grondig aan te pakken. De Regulierswaag stond al die tijd in de weg, schuin op alle logische richtingen van verkeer en activiteit. In 1855 werd het lot bezegeld: de waag zou gesloopt worden. Dat besluit werd in 1866 nog eens bekrachtigd, want het gebouw stond er nog steeds. In 1871 begon het ruimen van het plein en het zou

1874 worden voor eindelijk de waag tegen de vlakte ging. In 1876 werd het plein opnieuw ingericht, een stuk kleiner dan de Botermarkt vroeger geweest was. 1876 was ook het jaar dat het plein officieel van naam veranderde in Rembrandtplein.

In 1879 opende Mille Colonne de deuren. Het hoge gebouw nam de percelen 11 t/m 15 in, maar de voorgevel stond in een nieuwe richting om de inham ter weerszijden van de Bakkerstraat kwijt te raken. Om de richting te bepalen verrezen aan beide zijde van de Bakkerstraat in 1889 twee nieuwe panden. Ten westen van de straat café-restaurant Het Wijnvat op perceel 35, er tegenover café-restaurant Het Gouden Hoofd op de percelen 37-39. Het woonhuis is inmiddels afgebroken, het Gouden Hoofd draagt nu het nummer 27.

*Boven: De quizfoto: de noordelijke huizenwand van het Rembrandtplein rond 1900
Links: De buurtatlas laat zien hoe het plein gevormd was rond 1870. Let op de richting van de Korte Reguliersdwarstraat in lijn met de noordwand van de Botermarkt en de Regulierswaag, het voormalige poortgebouw.*

In 1898 kwam naast Mille Colones café-restaurant De Kroon op de percelen 17 t/m 23 en kreeg het nieuwe nummer 17. Ook De Kroon stond op de nieuwe rooilijn en dat was een stuk dichterbij het plantsoen. De Kroon grensde aan de Balk in 't Oogsteeg. In 1902 opende het Rembrandttheater de deuren. Dat stond op de percelen 25 t/m 33 maar kreeg het nieuwe nummer 19. Al met al waren er door de nieuwbouw een hoop huisnummers van het plein verdwenen. Aan de overkant werd in 1926 de

Boven: Café Mast ofwel Mille Colones, in de vorm zoals Mast het als hotel-café-restaurant in 1879 liet bouwen. Toen de hotelfunctie naliet werd er een flink stuk van de hoogte gesloopt.
Rechts: Café-restaurant De Kroon opende in het kroningsjaar 1898, vandaar de naam.

Kippenhoek opgedoekt en startte de bouw van de Amsterdamsche Bank, die in 1932 geopend werd. In 1938 verdwenen de laatste huisjes die niet in

de nieuwe rooilijn stonden, waaronder het studentencafé Zur Guten Quelle, of kortweg de Quelle. Daarvoor in de plaats kwam café-restaurant Brouwerswapen, dat al weer gesloopt is.

Rest nog te vertellen dat er in deze reeks aan de noordwand van het Rembrandtplein nog vier panden zijn blijven staan: de nummers 3 t/m 9, beginnend bij de Halvemaansteeg.

De quizvraag betrof de noordelijke huizenrij van het Rembrandtplein en dan met name de nummers 11 t/m 43. Dit rijtje moest verdwijnen voor de bouw van grootschalige horeca. Het zou tot 1902 duren voor dit project afgerond werd. In chronologische volgorde:

Mille Colonges werd als hotel gebouwd door architect I. Gosschalk en was zo genoemd door de vele gietijzeren pilaren in het interieur. Het begon echter onder de naam van de uitbater als Hotel Mast. Rondom hingen aan de wanden talloze spiegels en aan het plafond vele kroonluchters. In de loop der jaren werd Mille Colonges steeds meer een uitgaansgelegenheid. In 1920 werd het pand verbouwd,

wat in feite neerkwam op het slopen van een hotel-verdieping. De optredens begonnen 'smiddags al om 3 uur en duurden tot middernacht. De grote zaal was op de eerste verdieping en werd de "bonbonnière" genoemd. In 1929 werd het hele gebouw gesloopt en vervangen door Heck's Lunchroom. Dat gebouw staat er vandaag nog steeds maar gaat volledig schuil achter een enorme videowand.

Het Gouden Hoofd is een café-restaurant en werd in 1889-'90 gebouwd door architect C.A. Bombach Czn. De onderneming hield stand tot 1970 maar in 1991 ging hier weer een café open: l'Opera. In de tussenliggende jaren is het pand volledig gerenoveerd.

Boven: De Bakkerstraat was anderhalf maal zo lang geworden door de correctie op de rooilijn. Links ervan kwam het Wijnvat en rechts het Gouden Hoofd. Links: Het in 1920 verbouwde Mille Colonges, helemaal rechts op deze tekening.

De Kroon is een café-restaurant dat in 1898 werd gebouwd door architect Gerrit van Arkel. De naam kreeg het etablissement omdat in dezelfde maand Wilhelmina tot koningin gekroond werd. Het pand werd vanaf dag één zeer divers gebruikt, o.a. als zalencentrum. Dat bleef tot vandaag gehandhaafd: vergaderruimte, cursusruimte, aparte bars op de verdiepingen, studio's voor radio-/TV-zenders en een dependance van de Oesterbar. Op maandag was een artiestenbeurs die later naar Schiller verhuisde. Maaike de Graaf herinnert zich de cursus machineschrijven in De Kroon. Het dolste was tennisclub Blauw-Wit die boven het café oefende. In 1966 kocht Caransa De

Boven: Het interieur van De Kroon.

Rechts: Het Rembrandttheater dat in 1902 geopend werd als varététheater.

Kroon, sloot het café en veranderde de benedenverdieping in een tot de Amstel doorlopende winkelgalerij. Die verloederde snel en in 1979 werd die weer gesloten. In 1996 nam Sjoerd Kooistra het pand over en kort daarna opende grand-café Ritz op de benedenverdieping. Voor het eerst in 30 jaar weer een horecafunctie! Al die jaren bleven op de bovenverdiepingen zalen en zaaltjes te huur.

Het **Rembrandttheater** maakte de meeste tongen los. Het opende in 1902 als een variététheater en telde 1200 stoelen. Het was ontworpen door de architecten Evert Breman en Willem Molenbroek en werd in recordtijd gebouwd. Nap de la Mar stond er in de beginjaren en ook een piepjonge Buziau. Het werd niet het succes waarop gehoopt was en in 1904 stonden er onder een nieuwe directie aan

de lopende band Duitse operettegezelschappen. Daarmee kreeg het theater zijn Duitse stempel en dat trok de aandacht van filmfabriek UFA, die het theater in 1919 overnam. Vanaf dat moment was het Rembrandttheater een bioscoop waar zo nu en dan wel eens een variétéartiest optrad. Tuschinski moest nog gebouwd worden, dus het Rembrandttheater stak allen de loef af. Het programma was avondvullend met UFA-nieuws, een korte en een lange film en variété tussendoor. De operettes hadden plaatsgemaakt voor operettefilms en drama's. In 1937 werd de fraaie Jugendstil-façade achter een pompeuze "eigentijdse" gevelwand verstoppt, die ernstig detoneerde met alle gebouwen in de omgeving.

In de opmaat naar de Tweede Wereldoorlog werd het theater een

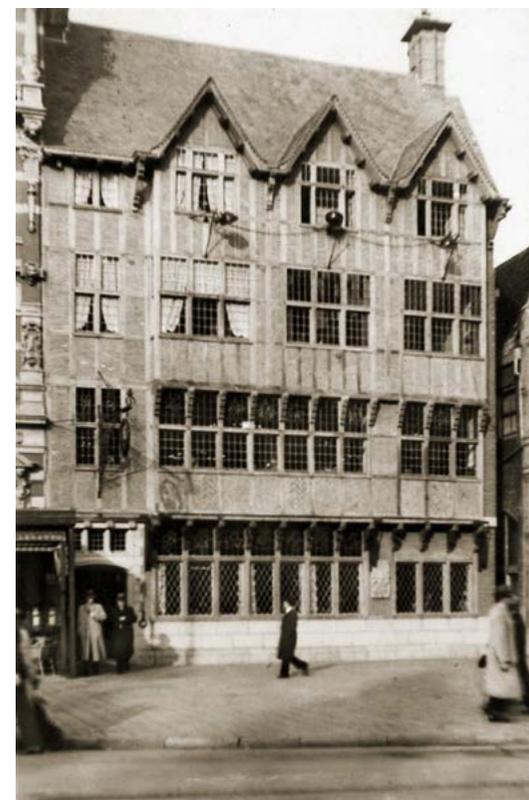

propaganda-instrument voor de Duitsers, met het gevolg dat de groepen die zich te weer stelden tegen Duitse invloeden het theater als mikpunt voor hun sabotagedaden kozen. Er werden vuurwerk en stinkbommen naar binnen geloodst en van het balkon in de zaal gegooid. Een brandstichting werd nog net voorkomen. Zo sukkelde het theater de oorlog in, alleen bejubeld door De Telegraaf. In 1943 pleegde een knokploeg een succesvolle aanslag op het theater, dat nagenoeg tot de grond afbrandde.

Na het opruimen van de puinhopen resteerde een lelijk gat met een schutting er om. Na de oorlog kwam er een waterorgel in een houten onderstuk en in 1962 verbouwde Kees Manders dat tot theater voor zijn vrouw Zwarte Riek. Toen dat niet het gewenste succes had trokken Manders en echtgenote zich terug op het Thorbeckeplein en ontfermde Caransa zich in 1969 over de plek aan het Rembrandtplein. Daar kwam zijn Caransahotel dat er vandaag nog staat.

Bijdragen voor pag's 8-14 kwamen van Maaïke de Graaf, Bram Huyser, Ria Scharn, Dolf van Wijngaarden, Anneke Huijser en Jaap Molenaar.

*Boven: De laatste reparatie van de oude gevelwand was het Brouwerswapen in 1938
Links: Het in 1937 verbouwde Rembrandttheater, paradepaardje van filmfabriek UFA*

Nog wat foto's uit het ingestuurde materiaal:

Li.bov: Na de oorlog werd op het grondstuk van het Rembrandttheater een houten onderstuk gebouwd, met daarin een waterorgel.

Re.bov: Het Rembrandttheater de dag na de brand in 1943.

Links: De paardentram rijdt de Utrechtsestraat in. Op de achtergrond is Mille Colonne al gereed, de rest nog niet. De foto is dus genomen tussen 1880 en 1896.

Rechts: Het in 1920 verbouwde Mille Colonne bij avond.

Balk in 't Oogsteeg/Bakkerstraat

Dan kwamen bijdragen over een steeg die op de quizfoto duidelijk op het Rembrandtplein uitkwam, de Balk in 't Oogsteeg. De naam dingt zeker mee naar de kwalificatie ongewoonste straatnaam van Amsterdam. Zoals vaker is de naam ontleent aan een gevelsteen of uithangbord in de steeg, aan het huis 'de Balck int oog'. De steeg liep altijd door van Amstel tot Botermarkt, maar door het nieuwbouwgeweld op het Rembrandtplein rond 1900 kwam de steeg aardig in de verdrukking. De Kroon en het Rembrandttheater stonden weliswaar nog steeds los van elkaar maar de doorgang was smal. In de steeg waren enkele huizen maar ook nog een gang naar 8 inpandige huisjes. Op de schutterskaart (1737) van wijk 28 heet die gang de Bonte Kalfssteeg. Vandaag is de steeg afgesloten voor publiek.

Ook de Bakkerstraat was een doorgaande steeg van Amstel naar Botermarkt. Doordat die recht tegenover de Utrechtstraat lag werd de betekenis van deze 'straat' belangrijker voor verkeer. Zeker toen de Gemeentetram door het eenrichtingsverkeer in de Reguliersbreestraat zijn route naar het CS door de Bakkerstraat koos werd 't vol in dat straatje. Als de tram erdoor reed was gen enkel ander verkeer meer mogelijk. Aan de Amstel aangekomen moest omzichtig de bocht genomen worden en dat ging niet altijd goed, getuige de foto hiernaast.

